

Den Haag

Datum

18 februari 2025

Ons Kenmerk

DPZ/10853233

RIS321404

Voorstel van het college inzake deelname aan het experiment nieuw stembiljet bij de gemeenteraadsverkiezingen 2026

Aanleiding

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) vraagt de gemeente Den Haag deel te nemen aan het experiment nieuw stembiljet bij de Gemeenteraadsverkiezing op 18 maart 2026. Het huidige stembiljet is groot en lastig in gebruik voor kiezers en stembureauleden.

Het ministerie van BZK werkt daarom aan een kleiner stembiljet. Het nieuwe stembiljet is bij vijf gemeenten getest tijdens de Europees Parlementsverkiezing in 2024. Voor de gemeenteraadsverkiezing op 18 maart 2026 wordt het experiment met vijf grote(re) gemeenten uitgebreid. De gemeente Den Haag is een van de vijf beoogde uitbreidingsgemeenten.

Wat verandert er

Op het huidige stembiljet staan de lijstnummers en namen van alle partijen. Ook worden alle kandidaatnummers en namen van alle kandidaten weergegeven. Het nieuwe stembiljet beslaat een A3 waarop op de bovenste helft de lijstnummers, namen en logo's van de partijen, en onderaan nummers van de kandidaten staan. De namen van de kandidaten vindt de kiezer in een apart overzicht van kandidaten dat de kiezer thuis ontvangt, in elk stemhokje ligt en in elk stemlokaal hangt (bijlagen 2, 3 en 4). De kiezer maakt een keuze door het stemvakje van een partij en vervolgens een stemvakje van een kandidaatnummer van die partij in te kleuren.

Doelstelling

Door deelname aan het experiment nieuw stembiljet maakt de gemeente Den Haag het stemproces voor kiezers toegankelijker. Dit sluit aan bij het Actieplan Opkomstbevordering (RIS320307). Ook maakt het nieuwe stembiljet de telling makkelijker waardoor de uitslag sneller en met minder fouten kan worden vastgesteld.

Argumentatie

1. Een duidelijker stembiljet met aandacht voor partij én kandidaat

In de experimenteergemeenten zijn kiezers van alle leeftijden en opleidingsniveaus positief over stemmen met het nieuwe stembiljet. Ze ervaren het als beter leesbaar en makkelijker hanteerbaar dan het oude stembiljet. Door het gebruik van partijlogo's en minder tekst op het stembiljet is het makkelijker te lezen. Daardoor is het toegankelijker voor een grotere groep kiezers.

Door als gemeente Den Haag actief aan het experiment mee te doen, wordt de ervaring van kiezers met het nieuwe stembiljet en de organisatie voor een grote(re) gemeente duidelijk, naast de praktijk van kleinere gemeenten die al meedoen. De verkiezingsorganisatie bereid kiezers zo goed mogelijk voor op de verandering. Onder andere door beeldbrieven, informatie op de verkiezingswebsite, de inzet van sleutelfiguren in de wijken en extra begeleiding op de stembureaus.

Ook de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is voorstander van het nieuwe stembiljet. Zij willen dit bij voorkeur landelijk invoeren en voor alle verkiezingen.

2. Het stembiljet is toegankelijker voor mensen met een beperking of moeite met taal

De gemeente Den Haag vindt het belangrijk dat het stemproces toegankelijk is voor alle kiezers. Ook voor kiezers met een beperking, jongeren, ouderen, of mensen die moeite hebben met (Nederlands) lezen. Niet voor niks liggen er actieplannen om de opkomst bij de verkiezingen te bevorderen. Daarin past het experiment met het nieuwe stembiljet.

2.1 Een stembiljet dat beter te begrijpen is en makkelijker te hanteren

Onder andere de werkgroep toegankelijkheid van de gemeente Alphen aan den Rijn was positief over het stembiljet. Zij geven aan dat de toegankelijkheid voor blinde mensen groter is doordat de vakjes makkelijker te vinden zijn dan op het oude stembiljet. Het af luisteren van de audiobox gaat sneller. Zowel blinde mensen als mensen die minder goed kunnen lezen zien de lijstnummers en kandidaatsnummers beter. Het helpt ook dat de logo's van de partijen bovenaan het stembiljet staan.

Voor mensen met een fysieke beperking was het prettig dat de stembiljetten kleiner zijn. Ze zijn daardoor makkelijker in- en uit te vouwen. Het kleinere stembiljet verlaagt de praktische drempel om een stem uit te brengen. Doordat het stembiljet makkelijker kan worden opgevouwen kan ook het stemgeheim beter gewaarborgd worden.

2.2 Vernieuwing kan jongeren aanspreken

Extra aandacht voor de gemeenteraadsverkiezing door het nieuwe stemproces komt boven op de maatregelen voor opkomstbevordering. Het percentage jongeren wat gaat stemmen is laag. De introductie van een nieuw stembiljet kan de gemeenteraadsverkiezing bij jongeren onder de aandacht brengen door de nadruk te leggen op het vernieuwende karakter. Naast specifieke communicatie voor deze doelgroep sluit dit ook aan bij het project Own Your Stembureau. Daarin bemensen jongeren zelf een stembureau en brengen de verkiezing onder de aandacht o.a. door het gebruik van hun sociale mediakanalen.

3. Minder fouten door makkelijker tellen

In de evaluatie van het experiment tijdens de Europees Parlementsverkiezing geven de stembureauleden aan dat zij enthousiast zijn over het nieuwe stembiljet. Stembureauleden vinden het tellen makkelijker dan met het oude stembiljet (99% van de ondervraagden). Het is sneller om de kleinere stembiljetten open te vouwen. Doordat het biljet kleiner is neemt het ook minder ruimte in. Dat maakt het sorteren en tellen overzichtelijker. De stembureauleden vinden het ook makkelijker om te controleren of de vakjes rood zijn gemaakt.

3.1 Minder fouten tijdens de telling

De invoering van de wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen heeft onder meer tot doel fouten die gemaakt zijn in het telproces eerder op te sporen en te herstellen. De evaluatie laat zien dat het nieuwe stembiljet het tellen makkelijker maakt. Fouten in de telling kunnen zo worden voorkomen, wat hertellingen vermindert. Minder hertellingen kan bijdragen aan het vertrouwen van de kiezers in de uitslag en het stemproces. Het vermindert ook de druk op de verkiezingsorganisatie.

3.2 Den Haag heeft veel partijen en kandidaten op een stembiljet

Een van de kritiekpunten van de Nederlandse Vereniging van Raadsleden is dat het nieuwe stembiljet een probleem oplost wat er niet is. Zij stelt dat de grote stembiljetten een probleem zijn bij Tweede Kamerverkiezing en dat alleen grote gemeenten te maken hebben met grote stembiljetten voor gemeenteraadsverkiezingen. Als grote gemeente heeft Den Haag inderdaad te maken met veel partijen en kandidaten, en daarmee grote stembiljetten voor een gemeenteraadsverkiezing.

Het nieuwe stembiljet biedt de gemeente Den Haag derhalve een oplossing voor de grootte van het stembiljet en voor het verder verminderen van fouten tijdens het tellen.

Kanttekeningen

1. Een nieuw stembiljet kan tot verwarring leiden bij kiezers

Ongeldige stemmen zijn een reële zorg: in de experimenteergemeenten was gemiddeld 0,74% van de stemmen ongeldig, waar dit in de rest van Nederland 0,18% was. Stemmen waren ongeldig om redenen die ook voor het normale stembiljet gelden. Er waren ook stemmen ongeldig omdat een nummer van een kandidaat was ingekleurd wat hoger was dan het aantal kandidaten voor deze partij. 470 van de 591 ongeldige stemmen in de experimenteergemeenten hield verband met het nieuwe stembiljet.

Onder de [tijdelijke wet experiment nieuw stembiljet](#) gaat een stem die alleen op een partij is uitgebracht – zonder keus voor een kandidaat – echter niet verloren. De stem gaat dan naar de lijsttrekker van de partij. VNG adviseert het ministerie om ook ongeldige stemmen op een kandidaat met een te hoog nummer als een geldige stem voor de lijsttrekker te tellen, maar vooralsnog wordt dit niet aangepast in de experimentenwet.

Tijdens het experiment vonden sommige kiezers het verwarrend en overbodig dat de stempas en het overzicht van kandidaten allebei op naam werden verstuurd. Daardoor stonden sommige kiezers met de verkeerde envelop op het stembureau. De gemeente Den Haag kan hiervan leren. Zodat het kiezers duidelijk is welke envelop, of de inhoud daarvan, moet worden meegenomen. Bijvoorbeeld door het bedrukken van de envelop aan de buitenkant en het overzicht van kandidaten niet per persoon te bezorgen maar één op elk huisadres, zoals nu ook het geval is.

Ook kan de gemeente Den Haag door de ervaring van de experimenteergemeenten in de communicatie specifiek aandacht besteden aan hoe een geldige stem wordt uitgebracht – in combinatie met extra aandacht voor voorkeurstemmen. Dit sluit goed aan bij de ambities uit het genoemde Actieplan.

2. Namen van kandidaten worden op een andere manier weergegeven

De Nederlandse Vereniging van Raadsleden is van mening dat herkenbaarheid van personen belangrijk is. Door een kandidaat een nummer te geven zien zij dit verdwijnen. Zij zien wel een verschil tussen een gemeenteraadsverkiezing en andere verkiezingen zoals de Europese.

In de experimenteergemeenten kregen meer kandidaten een voorkeurstem dan in gemeenten met het oude stembiljet. Dat kan komen door de extra aandacht voor het kiezen van kandidaten. In de communicatie is de zin gebruikt: Kies één partij en kies één kandidaat van die partij. Het kan ook zijn dat kiezers het nummer van de lijst gebruiken voor het kiezen van de kandidaat (bijvoorbeeld stemmen op lijst 8 en kandidaat 8).

De werkgroep toegankelijkheid in Alphen aan den Rijn is erg tevreden met het nieuwe stembiljet. Hun evaluatie laat zien dat kiezers thuis het overzicht van kandidaten al hadden bekeken. Zo wisten kiezers makkelijk het nummer van de kandidaat te vinden in het stemhokje. In het stemhokje kunnen kiezers nog een keer het overzicht van kandidaten bekijken en het juiste nummer erbij zoeken.

Met dit in gedachten benadrukt het college het belang in communicatie met kiezers te benadrukken te stemmen op één partij en vervolgens één kandidaat van die partij. Zo wordt de mogelijkheid een voorkeurstem uit te brengen nog extra onder de aandacht gebracht.

3. Een experiment legt druk op de verkiezingsorganisatie

Met het stembiljet veranderen ook de instructies aan stembureauleden, alle verkiezingspublicaties en de processen-verbaal. Dit vraagt een langere aanloop en financiële investering.

Het ministerie draagt de extra kosten die voor dit experiment worden gemaakt. De gemeente maakt gebruik van proces-verbaal modellen die BZK beschikbaar stelt. Voor training kan de gemeente gebruik maken van materiaal wat is ontwikkeld voor het experiment. De gemeente Den Haag is een grotere gemeente dan de experimenteergemeenten met een andere demografie. Een vertaalslag naar de inwoners van Den Haag blijft nodig.

De werkdruk voor de eerste verkiezing met een nieuw stembiljet is naar verwachting hoger dan voor een reguliere gemeenteraadsverkiezing. Met een tijdige start van de verkiezingsorganisatie kan de gemeente voldoende tijd investeren in de voorbereidingen.

Financiële gevolgen

Op basis van het experiment tijdens de Europees Parlementsverkiezing zijn de geraamde meerkosten voor de gemeente Den Haag ca 60.000 euro ten opzichte van een verkiezing met het reguliere stembiljet. Deze kosten worden door het ministerie van BZK volledig vergoed.

Vervolgstappen

Na instemming van de raad start de verkiezingsorganisatie met de benodigde aanpassingen in het verkiezingsproces en voorlichting van de Haagse kiezers.

Voorgesteld raadsbesluit

Gezien het vorenstaande stelt het college de raad voor het volgende besluit te nemen:

de raad van de gemeente Den Haag,

gezien het voorstel van het college van 18 februari 2025,

gelet op artikel 2, tweede lid van de Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten,

besluit:

- I. in te stemmen met het verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties tot deelname aan het experiment nieuw stembiljet tijdens de Gemeenteraadsverkiezing op 18 maart 2026.

Aldus verworpen in de openbare raadsvergadering van 13 maart 2025.

De griffier,

De voorzitter,